

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Τόποι, άνθρωποι, βιβλία...

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Τρόπος ανάγνωσης και άσκηση επί χάρτου

Στο προηγούμενο άρθρο μας, ως μικρή πρόγευση του τμήματος Γενικά της «Ποιμαντικής Βιβλιοθήκης» —θα δημοσιευθεί σε επόμενο τεύχος—, παρουσιάσαμε το βιβλίο της Τατιάνας Γκορίτσεβα, «Είναι επικίνδυνο να μιλάς για το Θεό». Θέλουμε μάλιστα να πιστεύουμε, ότι η παρουσίαση εκείνη μπορεί να λειτουργήσει ως πρόταση για συγκεκριμένο τρόπο ανάγνωσης βιβλίων με στόχο την συγκέντρωση στοιχείων για την έρευνά μας «Σχεδιάγραμμα Πνευματικής Γεωγραφίας». Με την βοήθεια μάλιστα του έρευνητικού έρωτηματολογίου που δημοσιεύσαμε παλαιότερα¹, οι αναγνώστες μας μπορούν να αποτυπώσουν συστηματικά, στοιχεία απ' όλες τις κατηγορίες βιβλίων της «Ποιμαντικής Βιβλιοθήκης» για δική τους χρήση, σύνταξη όμιλων, εισηγήσεων κ.τ.τ.

Πέρα όμως από τις ανάγκες μας έρευνας, ο «βιβλιογραφικός οδηγός», και ιδιαίτερα το τμήμα Γενικά με τα δημοσιεύματα που περιλαμβάνει, μπορεί να χρησιμεύσει ως οδηγός μας για μια «επί χάρτου» άσκηση, πριν αναλάβουμε την περιπλάνησή μας σε τόπους πνευματικής γεωγραφίας σε άσκηση πια «επί του πεδίου». Ας σημειώσουμε ότι τα βιβλία αυτά είναι βιβλία που δεν τα παίρνεις μαζί σου στα ταξίδια για να περνάει η ώρα σου, αλλά σε κάνουν να ταξιδεύεις πριν ακόμα ξεκινήσεις, σου έρεθίζουν το ενδιαφέρον, σου διεγείρουν την επιθυμία και σου δυναμώνουν την βούληση για να αναλάβεις μια τέτοια όδοιπορία. Δεν αποκλείεται, στο τέλος του ταξιδιού, να συντάξεις και σύ το δικό σου όδοιπορικό θεραπείας, εφόσον όλα αυτά σκοπεύουν σ' έναν «θεραπευτικό τουρισμό» όπως τον έχουμε χαρακτηρίσει όταν κάναμε λόγο γι' αυτόν σε περασμένο τεύχος του περιοδικού.

¹Ανάγκη προετοιμασίας για το έξωτερικό...

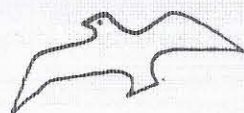
Με την ευκαιρία μάλιστα του σημερινού μας ση-

μειώματος θέλουμε να κάνουμε έκκληση στους ευλαβεστάτους έφημερίους να μὴν αφήσουν τον χρόνο να κυλίσει ανεκμετάλλευτος. Η «έξοδος» του Πάσχα μας φέρνει στο νοῦ τὴν μεγάλη έξοδο τοῦ καλοκαιριοῦ ποὺ πλησιάζει κι αὐτὴ και μᾶς θυμίζει, ὅτι ὅλοι κάτι πρέπει νὰ κάνουμε γιὰ νὰ προετοιμαστοῦμε σωστὰ ὥστε νὰ δίνομε ἐξακριβωμένες πληροφορίες παντὶ τῷ αἰτούντῃ· σὲ ὅσους θὰ ἔλθουν νὰ μᾶς ἐπισκεφθοῦν στὸν τόπο μας και σὲ ὅσους θὰ ταξιδέψουν ἐκτὸς Ἑλλάδος².

Ὁ Ἕλληνας, τελευταία, δὲν περιορίζεται μόνο στὸν ἐσωτερικὸ τουρισμὸ ἀλλὰ ξεκινάει ὡς περιηγητὴς εἴτε ὀργανωμένα εἴτε ἀνοργανωτὰ και σὲ χώρες τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μήπως και σ' αὐτὸν δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑποδειχθοῦν τὰ ἀξιοθέατα τοῦ τόπου ποὺ ἐπισκέπτεται; Πόσοι Ἕλληνες δὲν ἐπισκέπτονται τὰ Βαλκάνια, χώρες τῆς Βόρειας, Κεντρικῆς και Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τὴν Τουρκία, τὴν Μέση Ἀνατολή και ἄλλες χώρες;

Δὲν θὰ ἦταν χρήσιμο, νὰ ὑποδείξουμε και σ' αὐτοὺς τοὺς ταξιδιωτὲς, μεταξύ τῶν ἄλλων ἀποσκευῶν νὰ πάρουν μαζί τους ὀρισμένες χρήσιμες ἐκκλησιαστικὲς διευθύνσεις Ὁρθόδοξων καθὼς και βιβλία ποὺ νὰ τοὺς κατατοπίζουν γιὰ τὴν κατάσταση και τὰ προβλήματα τῶν ἐκεῖ Ἐκκλησιῶν; Δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖο νὰ συμφωνοῦμε ὀπωσδήποτε με θέσεις ποὺ προσάλλονται σὲ μερικὲς σελίδες τους. Ὁ κάθε συγγραφέας ἐκτιμᾷ διαφορετικὰ καταστάσεις, γεγονότα, συμβάντα και εἶναι πιθανὸν νὰ προωθεῖ δικές του ἐρμηνείες με τίς ὁποῖες νὰ μὴ συμφωνοῦμε πάντα. Αὐτὸ δὲν σημαίνει και ἀπόρριψη τοῦ ὅλου ἔργου. Μποροῦμε ἀσφαλῶς νὰ τὸ συστήσουμε ἀσχετὰ ἀπὸ κάποιες ἐπιφυλάξεις, γιατί ὀρισμένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι μὴ πρώτη τάξεως εἰσαγωγή και μύηση σὲ χώρους ποὺ μέχρι τώρα ἀγνοοῦσαμε και παρέχουν πολὺτιμη βοήθεια στὸν ταξιδιωτὴ. Μποροῦμε ἀλλωστε με τὴν ἐπιστροφή τῶν τουριστῶν νὰ κουβεντιάσουμε μαζί τους και νὰ ζητή-

σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

σοιμε τίς δικές τους προσωπικές έντυπώσεις και αντι-παραθέσεις σέ ὅσα τοὺς εἶχαμε συστήσει.

...καὶ γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ

Μποροῦμε ἕμεις καὶ ὡς διοικοῦσα Ἐκκλησία καὶ ὡς μειοναμιένοι ἐφημέριοι νὰ οργανώσουμε καλλίτερα τὸν ἐσωτερικὸ θεραπευτικὸ τουρισμὸ τῆς περιοχῆς μας. Νὰ εἶμαστε, δηλαδή, ἔτοιμοι καὶ πρόθυμοι νὰ δώσουμε χρήσιμες πληροφορίες γιὰ χριστιανικὲς ἀρχαιότητες, ἐκκλησιαστικὰ μουσεῖα, τοπικὴ ἀγιολογία μὲ τὰ πανηγύρια τῆς, μοναστήρια, ἅγιες εἰκόνες καὶ ἅγια λείψανα. Νὰ ἔχουμε ἐνδεχομένως ἐπίσης καταρτίσει ἀπὸ πρὶν πρόσωπα ποὺ νὰ χρησιμεύουν καὶ ὡς ντόπιοι ὁδηγοὶ γιὰ τέτοιου τύπου μικροεξδρομὲς καὶ ἐπιτόπιες ξεναγήσεις. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ἄνθρωποι μας θὰ ἐμπλακοῦν σέ ἀνταγωνισμοὺς γιὰ νὰ ἐκτοπίσουν ἀρχαιολογικοὺς φύλακες καὶ ξεναγοὺς. Ἄλλωστε θὰ ἦταν ἐνδιαφέρουσα μία συνεργασία μὲ τοὺς τελευταίους.

Πέρα ἕμεις ἀπ' αὐτὴ τὴ συνεργασία, θὰ ἦταν πολὺ χρήσιμο, δίπλα στὴν προσπάθεια ποὺ γίνεται γιὰ τοποθέτηση τῶν πτυχιούχων τῶν Τμημάτων Θεολογίας καὶ Ποιμαντικῆς σέ θέσεις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, νὰ ὑπάρξει μέριμνα ὥστε φοιτητὲς ἢ ἀπόφοιτοι τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν νὰ σπασοῦν οἱ ἴδιοι ξεναγοὶ ὥστε νὰ διακονήσουν καὶ ἀπὸ τὴν θέση αὐτὴ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἐλληνικὴ παράδοση.

Μία πρόταση «διακονίας πρὸς τὰ ἔθνη»

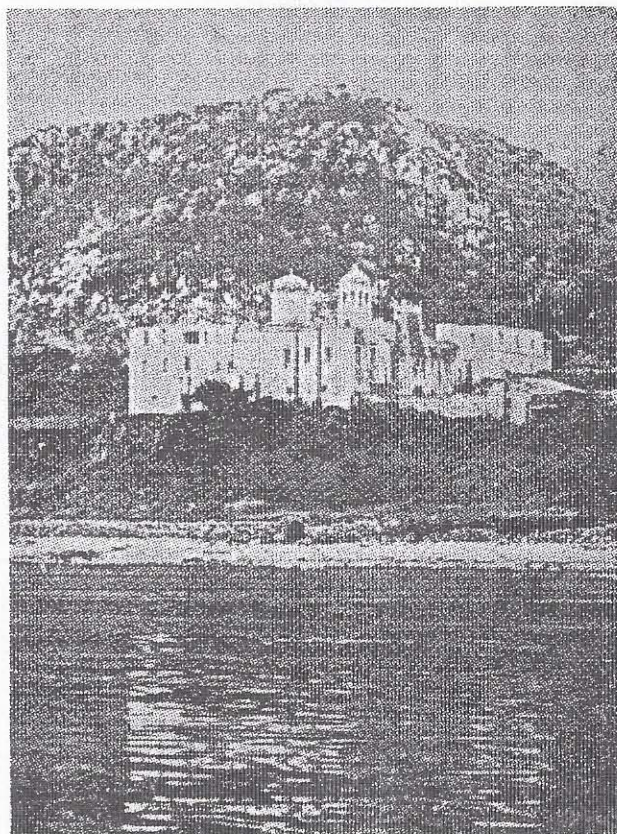
Ἡ γνώμη ποὺ μόλις ἀναφέραμε δὲν μᾶς ἀνήκει. Τὴν προτείνει ἡ πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διπλωματοῦχος ξεναγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Τουρισμοῦ Εἰρήνη Οἰκονομίδου σέ ἐπιστολὴ ποὺ μᾶς ἔστειλε τέλη Φεβρουαρίου. Εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ συζητήσουμε τὸ θέμα μαζί της καὶ ἡ χαρὰ μας ἦταν μεγάλη γιατί ἡ πρότασή της ἀνοίγει μία νέα καὶ πρακτικὴ διάσταση γιὰ τὴν ὑλοποίηση τοῦ θεραπευτικοῦ τουρισμοῦ στὰ πλαίσια μιᾶς πνευματικῆς γεωγραφίας. Παράλληλα μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ καὶ μία καλὴ πηγὴ οἰκονομικῆς ὠφελείας γιὰ ὅποιον ἀποφασίσει νὰ ἐργασθεῖ ἐπαγγελματικὰ.

Πέραν τούτου «ὃν ὁ ξεναγὸς ἔχει καλὴ ἱστορικὴ καὶ θεολογικὴ κατάρτιση, ἡ ἐργασία του μπορεῖ νὰ ἀπο-

θεῖ πραγματικὴ Διὰκονία γιὰ τὸν πολιτισμὸ καὶ μάλιστα τώρα ποὺ ἐτοιμάζεται ἡ ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης. Γιατὶ ἡ γνώση καὶ ἡ βίωση αὐτῶν τῶν ἀξιῶν θὰ βοηθήσουν αὐτὴν τὴν ἐνοποίηση...». Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ἐπιστολῆς τῆς χαρακτηρίζει αὐτὴν τὴν ἐργασία ὡς «διακονία πρὸς τὰ ἔθνη» συσχετίζοντάς τιν πρὸς τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη». Καταλήγοντας μάλιστα ἐπισημαίνει: «Εἶναι, λοιπὸν, πολὺ σοβαρὸ τὸ θέμα: πρόκειται γιὰ τὰ ἱερά καὶ τὰ ὅσια τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας Ἀρχαίου καὶ Χριστιανικοῦ. Οἱ Τούρκοι δίνουν στοὺς τουρίστες κατῆχηση ἰσλαμικὴ στὴν Κωνσταντινούπολη! Καὶ τὴν εἶδα νὰ πωλῆται στὰ μαγαζιά τῆς Ἐφέσου στὰ ἀγγλικά!»⁴.

Μία ἄλλη γεύση τοῦ τόπου μας

Μὲ μία τέτοια συναίσθηση χρέους, ὁ θεολόγος ξε-

«Μονὴ Γωνιάς», Κολυμπάρι Χαλκίδος. Σταματημένη μπάλα κανονιοῦ στὸν τοῖχο τοῦ ἱεροῦ (7.6.1984).

ναγός αλλά κι ο καθένας από έμάς που καλείται να υπηρετήσει προς αυτήν την κατεύθυνση, θα μπορέσει να δει τον γεωγραφικό του τόπο μέσα στον όποιο ζει με έλλαμα. Θα λειτουργήσει με τις πνευματικές του αισθήσεις και τότε ο τόπος εκείνος που τον περιδιαβάξει και διαβάξει γι' αυτόν θα του γίνει γνωστός μ' έναν διαφορετικό τρόπο. Θα «γινώσκει», τότε, αυτά που «αναγινώσκει». Κι ο τόπος αυτός, ή Ελλάδα μας, που έχει χαρακτηριστεί ως «τόπος κλειστός» (Γ. Σεφέρης) θ' ανοίξει τότε και θα του αποκαλύψει τα μυστικά του για να μπορέσει κι ο ίδιος στη συνέχεια να τ' αποκαλύψει σε άλλους («να μάθει και να μάθει»).

Είναι χαρακτηριστικό ένα ποίημα της ίδιας από την συλλογή της «Γεννηθήτω Φώς», Αθήνα 1985, σελ. 119⁵.

*Είδα την Κρήτη πνιγμένη σιά λουλούδια της.
Τ' αληθινά κεντρίδια που ό Θεός έκέντισε γι' αυτήν.
Έκει που άλλοτε του Έξενου τ'ά θόλια την πληγώνανε,
τώρα γαλήνη βασιλεύει, κι ό Έξενος ξερχεται κι αυτός
να την γευτj.*

“Ας ευχηθούμε, με τον θεραπευτικό τουρισμό, να

1. Βλ. τον «Έφημέριο» της 1/15 Σεπτεμβρίου 1985, σ. 231-234.

2. «Ο Έφημέριος» 1/15 Σεπτεμβρίου 1987, σ. 272-273. «Ο θεραπευτικός» αυτός τουρισμός, που χαρακτηρίζεται έτσι από τ'α θεραπευτικά αποτελέσματα ψυχών και σωμάτων που επιδαψιλεύει στους εύλαβείς προσκυνητές, έχει την αρχή του από τών αρχαιοτάτων χριστιανικών χρόνων. Η Έκκλησία περιέβαλλε πάντοτε με θεμελιωμένη θεολογικά και ένταγμένη στη λατρεία ποιμαντική πράξη όλα αυτά τ'α προσκυνήματα. Η εθύνη τών ποιμένων είναι πολύ μεγάλη ώστε να αποφευχθεί, ό προσκυνηματικός θεραπευτικός τουρισμός να αποκλίνει και να υποστεί επικίνδυνες αλλοιώσεις. Τό θέμα αυτό είναι πραγματικά τεράστιο και αξίζει να γραφτεί μάλιστα ειδική ποιμαντική μονογραφία. Οί σχετικές μελέτες είναι σπάνιες. Λίαν αξιόλογο είναι τó αφιέρωμα τού περιοδικού «la maison-Dieu», τεύχος 170, δεύτερο τρίμηνο τού 1987. Ιδιαίτερα διαφωτιστικό μ.κ. είναι τó έργο τού Pierre Maraval, «Liturgie et pèlerinage durant les premiers siècles du christianisme», σ. 7-28. Αποφεύγουμε σήμερα να έπεκταθούμε σε πρόσθετα βιβλιογραφικά στοιχεία επιφυλασσόμενοι για τó μέλλον.

3. Έδω, τηρουμένων τών αναλογιών, έχουν την θέση τους όσα εισήγησε ό Βάσος Κωνσταντινόπουλος σε διεθνές συνέδριο τó 1976. Η εισήγησή του, «Η επαγγελματική συνείδηση τού δημοσιογράφου τουρισμού και ή υποχρέωσή του να διατηρεί μίαν άμεση γνώση και να επαληθεύει τις πηγές του», βρήκε τή θέση της στό τέλος τού χρήσιμου όδηγού του Γυρώντας τήν Ελλάδα, Αθήνα 1977, σ. 144-146.

μπορέσουμε όλοι, ξένοι και δικόι, να γευτούμε αυτόν τόν τόπο και τήν γαλήνη που αποπνέει. Καλό Πάσχα

4. Έπειδή, πολλοί κατά τις ξεναγήσεις της τήν έρωτο για τήν ούσία της Όρθοδοξίας και τις ύφιστάμενες διαφορές κυρίως μεταξύ όρθοδόξων και ρωμαιοκαθολικών, ή ίδια συνγραψε στα γαλλικά ένα βιβλίο που άφορ'α σ' αυτές, δίνοντ πληροφορίες, μαρτυρίες, διευθύνσεις και βιβλία που ύπάρχο στην γαλλική, άγγλική και γερμανική γλώσσα περι όρθοδόξ Έκκλησίας. Ό τίτλος τού βιβλίου: Irène Économidès, Différences entre l'Église Orthodoxe et le Catholicisme Romain, Athènes, 1987, 100

5. Τά ποιήματα αυτά, — ποιητικό ήμερολόγιο μ'ας Ξναγού, 1960-1985 — που πήραν διάκριση από τήν Χριστιανική Λογοτεχνική Συντροφιά, γεννήθηκαν, όπως ή ίδια γράφ στην πρόλόγό της, τ'α τελευταία 25 χρόνια. Ένα χρονικό διάστημα που πέρασε με σκληρή δουλειά μέσα στα βουνά, στους κάμπους και στις θάλασσες τής πατρίδας μας. Με πολλή ευσθησία ή συγγραφέας καταγράφει ποιητικά έντυπώσεις και βιώματα από διαδοχικούς σταθμούς που όριοθετούν ένα πνευματικό όδοιπορικό και μ'ας δίνουν μι'ά θέα από Θεό και Ελλάδα που «σού χαμογελάει» (σ. 104). Σύντομα πρόκειται να κυκλοφορήσει ένα νέο βιβλίο της, Les deux visages de la Grèce (τ'α δύο πρόσωπα τής Ελλάδος).

ΝΕΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Μητροπολίτου Πατρών

ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ
ΤΟΜΟΣ Α'

‘Ανάθιστος Ύμνος, ‘Η Ωδή τής Θεοτόκου, Θεομητορικόν Έορτολόγιον (Γενέσιον, Εισόδια, Έδαγγελισμός, Κοίμησις, «Απόδοσις», Σύναξις, Ύπαπαντή, Ζωοδ. Πηγή, ‘Αγία Σκέπη, Τιμία Έσθής, ‘Αγία Ζώνη, Έορταί θανμάτων και Εϊκόνας Της).

“Ένας άνεκτίμητος «πανδέκτης», πραγματικό θησαύρισμα κηρυγμάτων εποικοδομητικού περιεχομένου, που ανταποκρίνεται στις λειτουργικές και έορτολογικές απαιτήσεις τής Όρθοδόξου Έκκλησίας.

Σελίδες 516, δεχ. 800.

Γράφεται: ‘Αποστολική Διακονία, ‘Γασιού 1 — 115 21 ‘Αθήνα (τηλ. 722.8008).

Βιβλιοπωλείο: Δραγασανίου 2, Πλατ. Κλων-θμώνος, τηλ. 322.8637.